

УДК 347.9

Шкляр Т.О.

ВИКОНАВЧЕ ПРОВАДЖЕННЯ: ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

У статті автор аналізує проблемні питання відносно правового регулювання виконавчого провадження в Україні. Автор обґрунтовує необхідність уточнень та деталізації норм КАС або Закону України "Про виконавче провадження".

Ключові слова: виконавче провадження, виконавча служба, оскарження рішень, Кодекс адміністративного судочинства України.

Виконавче провадження розглядалось досить широко та досить уважно радянськими та сучасними науковцями. Аналіз чинного процесуального законодавства з урахуванням підходів, що склалися в науковій літературі здійснювався в працях М.А. Гурвича, М.К. Юкова, М.К. Треушнікова, В.М. Шерстюка, В.Е. Беляневича, Д.М. Притики, В.В. Сухонос, М.І. Титова, В.С. Щербини, С.Я. Фурса, С.В. Щербак, В.Д. Чернадчук.

Вивчення цього цілісного та самостійного правового явища у системі українського права, яке регулює відносини, які мають місце при виконанні судових рішень та актів інших органів, проводилось у контексті кваліфікації виконавчого провадження як самостійної галузі права або як окремої стадії цивільного процесу.

М.І. Тітов визначає виконання судових рішень як самостійне й важливе процесуальне провадження з реалізації прав сторін, (підтверджених відповідним рішенням), яке має свої стадії: порушення виконавчого провадження, добровільне та примусове виконання, поворот виконання, припинення виконавчого провадження [1, с. 166].

Різний характер відносин, що мають місце при здійсненні правосуддя та у виконавчому провадженні, виявляв М.А. Гурвич, який відзначав, що виконавче провадження не входить у склад діяльності суду і стає по відношенню до неї «інородним кліном» [2, с. 28]. Багато учених розглядають правовий регламент виконавчого провадження як частину цивільного процесуального права і як завершальну стадію цивільного процесу. Згідно точки зору М.К. Юкова, відносини, які виникли у зв'язку з виконанням судових рішень та рішень інших органів, є предметом регулювання самостійної галузі права – виконавчого провадження [3, с. 155-191].

При цьому одна група авторів вважає наявність у виконавчого провадження й процесуального права спільних принципів – диспозитивності, змагальності тощо – підставою включення його у систему цивільного процесуального права. Інші автори наполягають на суттєвій різниці цивільних процесуальних відносин та відносин, які виникли при виконанні юрисдикційних актів, оскільки потрібно брати до уваги складність, багатогранність, та зміст відносин, пов'язаних з захистом прав та охороноюми законом інтересів громадян та організацій [4, с. 426; 5, с. 217]. Прийняття законів України «Про виконавче провадження», «Про державну виконавчу службу» в значній мірі вирішили на практиці цю проблему, стали суттєвою перешкодою для «об'єднання» виконавчої та судової влади.

З виникненням полісистемності судової влади, з появою адміністративної юстиції вивчення цього правового явища отримало новий аспект, що обумовлює актуальність даного питання. Так, з набранням чинності Кодексу адміністративного судочинства України (далі КАС України) встає питання про розмежування спорів з приводу рішень, дій чи бездіяльності державної виконавчої служби. Тому метою даної статті є визначення компетенції адміністративних судів України у справах про оскарження рішень, дій чи бездіяльності органів державної виконавчої служби, питань розмежування компетенції адміністративних та господарських судів у справах даної категорії, а також розгляд окремих проблемних питань подальшого вдосконалення нормативно-правових актів, які регламентують порядок розгляду таких справ.

Примусове виконання рішень судів та інших органів відповідно до Закону України «Про державну виконавчу службу» покладено на державну виконавчу службу, яка входить до системи органів Міністерства юстиції України, а відтак є органом виконавчої влади.

Виходячи із статусу державної виконавчої служби, її посадових та службових осіб, предметної спрямованості оскарження рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби, справи зазначеної категорії спорів відповідають всім ознакам адміністративної справи.

Процесуальні відносини, пов'язані із оскарженням рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби, одночасно регулюються процесуальним законодавством різних судових юрисдикцій, зокрема Кодексом адміністративного судочинства України (ст. 181), Цивільно-процесуальним кодексом України (розд. VIII), господарсько-процесуальним кодексом України (ст. 121-2). Таке законодавче визначення суду, компетентного розглядати справи зазначеної категорії, вбачається доцільним з огляду на те, що здійснення судового контролю за виконанням судових рішень саме судом, який видав виконавчий документ, є найбільш дієвим.

Проте у судовій практиці виникли проблеми при застосуванні зазначених норм стосовно розмежування адміністративної юрисдикції від цивільної та господарської.

Дискусійним є питання про юрисдикцію оскарження рішень, дій або бездіяльності державної виконавчої служби при виконанні зведеного виконавчого провадження з огляду на те, що таке провадження може складатися із виконавчих документів, виданих на підставі як судових рішень, так і рішень інших органів.

Враховуючи, що процесуальним законодавством не визначено суду, в компетенції якого розглядати справи про оскарження рішень, дій або бездіяльності державного виконавця при виконанні зведеного виконавчого провадження, вважаємо, що такі справи підлягають розгляду адміністративними судами [6, с. 322].

Такий підхід дозволить уникнути у судовій практиці проблем, закладених колізійністю норм КАС України та законодавства про виконавче провадження щодо предметної та інстанційної підсудності цієї категорії справ, визначення суб'єктів оскарження, процесуальної форми звернення до суду тощо.

Таким чином, в якості суб'єктів оскарження ст. 181 КАС України визначені учасники виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особи, які залучаються до проведення виконавчих дій.

Відповідно до ст. 10 ЗУ «Про виконавче провадження» такими особами є державний виконавець, сторони, представники сторін, експерти, спеціалісти, перекладачі, суб'єкти оціночної діяльності - суб'єкти господарювання. Для проведення виконавчих дій державним виконавцем у необхідних випадках залучаються поняті, а також працівники органів внутрішніх справ, представники органів опіки і піклування, інших органів і установ у порядку, встановленому цим Законом. При виконанні судових рішень, ухвал про зміну органів управління та посадових осіб підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності можуть залучатися виключно працівники органів внутрішніх справ. Залучення інших осіб у процесі виконання таких рішень не допускається.

Але, за межами уваги ст. 181 КАС України залишились інші особи, чії права та інтереси можуть порушуватись при здійсненні виконавчих дій. Наприклад, особа, на майно якої накладений арешт, однак яка не є боржником, тобто учасником виконавчого провадження та особою, яка залучається до проведення виконавчих дій у розумінні ЗУ «Про виконавче провадження». Таким чином, вказана категорія осіб позбавлена можливості мобільного захисту їх прав, які передбачені ст. 181 КАС України, 121-2 ГПК України, ст. 383 ЦПК України, а згідно до ч. 2 ст. 2 КАС України, повинна звертатись до адміністративного суду з відповідним адміністративним позовом. Але скорочені строки розгляду справи та захисту порушеного права на дані випадки не розповсюджуються.

Висновки. З урахуванням викладеного, з нашої точки зору, існує необхідність уточнень та деталізації ст. 181 КАС України або Закону України «Про виконавче провадження». Зміст ст. 181 КАС України передбачає мобільний захист прав учасників виконавчого провадження, оскільки це пов'язано з природою вказаних правовідносин. На наш погляд необґрунтовано не враховані ст. 181 КАС України випадки порушення при здійсненні виконавчих дій осіб, які не виявилися учасниками виконавчого провадження (крім державного виконавця) та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій. З урахуванням викладеного, слід уточнити зміст ст. 181 КАС України, розширивши коло суб'єктів оскарження, включивши також осіб, права та інтереси яких порушаються при здійсненні виконавчого провадження.

Список використаних джерел та література:

1. Притика Д.М., Тітов М.І., Щербина В.С. Арбітражний процес: Навч. посібник. – Х.: Консум, 2001. – 432 с.
2. Гурвич М. Особые производства в гражданском процессе // Соц. законность. 1958. № 8. – С. 28.
3. Юков М.К. Теоретические проблемы системы гражданского процессуального права: Дисс. докт. юрид. наук. – Свердловск, 1982. – 191с.
4. Арбитражный процесс: Учебник / Под ред. проф. М.К. Треушникова и проф. В.М. Шерстюка. 4-е изд. – М.: Городец, 2000. – 480 с.
5. Господарське процесуальне право України: Підручник / В.Д. Чернадчук, В.В. Сухонос, В.П. Нагребельний. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. – 331с.
6. Адміністративна юстиція України: проблеми теорії і практики. Настільна книга судді / За загальною редакцією О.М. Пасенюка. – К.: Істина, 2007. – 608с.

Шкляр Т.А. Исполнительное производство: правовое регулирование.

В статье автор анализирует проблемные вопросы относительно правового регулирования исполнительного производства в Украине. Автор обосновывает необходимость уточнений и детализации норм КАС или Закона Украины "Об исполнительном производстве".

Ключевые слова: исполнительное производство, исполнительная служба, обжалование решений, Кодекс административного судопроизводства.

Shklyar T.O. The executive production: legal regulation.

In the article an author analyses problem questions in relation to the legal regulation of executive production in Ukraine. The author grounds the necessity of clarifications and working out in detail of norms of CAP or Law of Ukraine of "About executive production".

Key words: executive production, executive service, appeal of decisions, Code of Administrative Processes.

Надійшла до редакції 07.10.2008 р.